

Секція 4. Теорія і методика професійної освіти

Будянська В.А., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

Мариківська Г.А., кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Формування культури ділового спілкування майбутніх менеджерів освіти в
процесі застосування ігрових методів

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, значною мірою залежать від рівня професійної підготовки студентства. У зв'язку з цим актуалізується необхідність якісної підготовки менеджерів освіти до професійної діяльності, яка за своєю природою є комунікативною. Ядром контакту з іншими людьми виступає спілкування, що дозволяє кожному майбутньому менеджеру освіти ідентифікувати себе як особистість, здатну до професійної діяльності, міжособистісного взаєморозуміння, збагачення духовного світосприйняття.

Від культури ділового спілкування, володіння комунікативними вміннями і навичками значною мірою залежить успішність професійної діяльності майбутнього менеджера освіти, який повинен уміти добре орієнтуватись у різноманітних комунікативних ситуаціях, обирати адекватні засоби, форми, прийоми спілкування, висловлювати власні погляди, налагоджувати продуктивні взаємини з колегами й партнерами.

У педагогічній літературі детально обґрунтовано складники комунікативної підготовки студентів. Це праці дослідників, що присвячено розвитку комунікативного потенціалу особистості (О. Бодальов , Ю. Ємельянов , Г.

Ковальов, О. Леонтєв); комунікативних умінь (В. Кан-Калік, А. Кідрон, А. Мудрик, Т. Шепеленко); комунікативної компетентності (роботи закордонних дослідників – Н.Беркел-Росфус, М. Бірам, А. Дейвис, Дж. МакКроскі, А. Палмер), роботи вітчизняних дослідників – (Ю. Жуков, А. Панфілова, Л. Петровська); стилю професійного спілкування (Т. Аргентова, В. Горянина, Л. Капустина, Т. Чмут); риторичної майстерності (О. Зарецька, С. Мельникова, Г. Сагач).

Проблема формування професійної культури як складової майстерності студентів була проаналізована в роботах В. Грехньова, О. Даниленко, О. Казарцевої, О. Рембач та ін.

Сучасні дисертаційні дослідження аналізують окремі питання професійної комунікативної культури майбутніх фахівців: педагогів (В. Кашницький, О. Кисельова, І. Комарова, Г. Кудрявцева, О. Позднякова, В. Полторацька, О. Прозорова, С. Рябушко, І. Тимченко), менеджерів (Н. Долгополова, С. Королюк, В. Лівенцова, О. Мармаза, В. Черевко), військовослужбовців (М. Іваєнко, С. Капітанець, М. Коваль), міжнародників-аналітиків (О. Рембач).

Однак шляхи формування культури ділового спілкування майбутніх менеджерів освіти до останнього часу не було предметом спеціального дослідження. Це і зумовило вибір теми дослідження.

Культура спілкування, яка є суттєвим компонентом професійної культури фахівця, завжди виступала важливою професійною рисою фахівців, оскільки для них спілкування – один із основних засобів реалізації професійних завдань. У наш час культура спілкування розглядається як необхідна якість майбутнього професіонала будь-якого фаху, як обов'язковий компонент професійної культури. Лише спеціаліст із високим рівнем культури спілкування здатний грамотно, правильно, переконливо виражати власні погляди, налагоджувати сприятливі взаємини зі співробітниками, творчо й продуктивно розв'язувати різноманітні проблеми та конфлікти, сприяти формуванню позитивного соціально-психологічного мікроклімату та гармонізації міжособистісних взаємин у колективі.

Володіння культурою спілкування свідчить про розкриття морально-духовного та інтелектуального потенціалу особистості.

Сьогодні в умовах жвавих дискусій, суперечок, полеміки, перш за все економічних, суспільно-політичних, соціальних, культурологічних, відчувається брак культури спілкування, культури аргументації, дискусії. У ході професійної підготовки майбутні фахівці мало приділяють уваги культурі спілкування, тому як належить вести дискусії, переговори, зустрічі і презентації [1, с.11].

Конкурентоздатність майбутніх менеджерів освіти залежить не тільки від якості оволодіння ними сучасними економічними знаннями, уміння мислити й діяти в категоріальній системі ринкової економіки, а й значною мірою від рівня сформованості їхньої культури, що в умовах нової парадигми розуміється як оволодіння культурою спілкування, серед складників якої важливе місце посідає культура ділового спілкування.

На підставі проведеного аналізу різних визначень поняття «ділове спілкування», можна дійти висновку про те, що ділове спілкування завжди пов'язане з певною професійною діяльністю людей і поза цією діяльністю не існує.

Таким чином, ділове спілкування – це складний і багатогранний процес, який може виступати водночас і як процес взаємодії ділових партнерів, і як інформаційний процес, і як ставлення людей одне до одного, і як процес взаємовпливу одне на одного, і як процес співпереживання й взаємного розуміння одне одного.

На думку В. Соколової, культура ділового спілкування – це сукупність умінь та навичок у галузі засобів спілкування та законів міжособистісної взаємодії, які сприяють взаєморозумінню, ефективному вирішенню завдань спілкування. Саме такого визначення ми будемо дотримуватися в нашому дослідженні.

На нашу думку, значну роль у формуванні культури ділового спілкування потрібно приділяти використанню ігрових методів, сюжетно-рольових та ділових ігор, характерною особливістю яких є імпровізаційне розігрування

учасниками процесу заданої проблемної ситуації професійної взаємодії, у ході якої вони виконують ролі різних персонажів. Предметом подальшого обговорення виступають не ситуації самі по собі, а ігрова взаємодія учасників: їх форми і засоби спілкування, способи вирішення проблемних ситуацій і конфліктів, їх ефективність, позиції, соціальні та міжособистісні ролі тощо. Використання ігрових методів у процесі комунікативної підготовки надзвичайно продуктивне. У штучно створених умовах студент програє різні життєві й виробничі ситуації, що є необхідним моментом для його розвитку, зміни соціальних позицій, ролей у суспільстві, для формування професійних інтересів, потреб, навичок і, врешті-решт, для формування його особистості.

Дидактичний сенс ігор-змагань полягає в можливості багатократного використання мовних одиниць у процесі спілкування учасників для досягнення різних проблемних ігрових цілей. Їх комунікативна спрямованість забезпечується орієнтацією учасників на вирішення лінгвістичних та екстралінгвістичних завдань.

Крім ігор-змагань, у розвитку здібностей ділового спілкування в навчанні студентів можна використовувати рольові ігри з метою розвитку умінь ділового спілкування в ситуаціях умовного модельованого спілкування.

Гру також можна використовувати як спосіб об'єктивації недоліків та проблем ділового спілкування; її завданням є практичне випробування, відпрацювання й закріплення нових, більш ефективних форм і засобів спілкування, отримання нового досвіду емоційних переживань; спосіб подолання скутості й напруженості; як інструмент діагностики й самодіагностики, який дозволяє виявити труднощі в спілкуванні та серйозні психологічні проблеми; спосіб закріплення нових поведінкових навичок, набуття нових способів оптимальної взаємодії з іншими людьми; спосіб тренування та закріплення вербальних і невербальних комунікативних умінь; як засіб створення умов для самооцінки; як засіб формування позитивних установок на оволодіння та практичних перевірок знань. Окрім того, у грі відбувається психічна адаптація учасників одне до одного, що сприяє

покращенню психологічного клімату колективу, формуванню одночасно атмосфери змагання та взаємодопомоги.

Ділова гра вважається одним із найкращих способів організації комунікативного навчання. Як відомо, вона є досить поширеною, багатоваріантною формою активного навчання, засобом та методом підготовки та адаптації до професійної діяльності й соціальних контактів, інструментом формування особистості професіонала. У процесі підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності ми використовували навчальні ділові ігри, спрямовані на імітаційне моделювання реальних процесів і механізмів професійної діяльності майбутніх фахівців.

Ділова гра дозволяє суттєвим чином активізувати навчально-пізнавальну та комунікативну діяльність студентів, оскільки їй притаманні такі особливості, як: 1) відтворення структури і функціональних ланок майбутньої професійної діяльності в ігровій навчальній моделі; 2) актуалізація в студентів потреби в комунікативних знаннях і вміннях, що забезпечує осмисленість навчання, перехід від пізнавальної мотивації до професійної; 3) комплексне забезпечення навчального й виховного ефектів; 4) сприяння поступовому переходу від організації і регуляції навчальної діяльності викладачем до її самоорганізації та саморегуляції студентами.

Література

1. Рембач О.О. Формування культури ділового спілкування майбутніх міжнародників-аналітиків у вищих навчальних закладах: дис. ... канд.пед.наук: 13.00.04. Держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2005. 369 с.
2. Рембач О.О. Культура ділового мовлення як професійна риса спеціаліста. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія.* 2003. №8. С. 138-144.
3. Рембач О.О. Теоретико-методологічні основи дослідження ділового спілкування *Збірник наукових праць.* 2003. №25 . С. 272-287.

4. Соколова В.В. Культура речи и культура общения. Москва: Просвещение, 1995.
192 с.